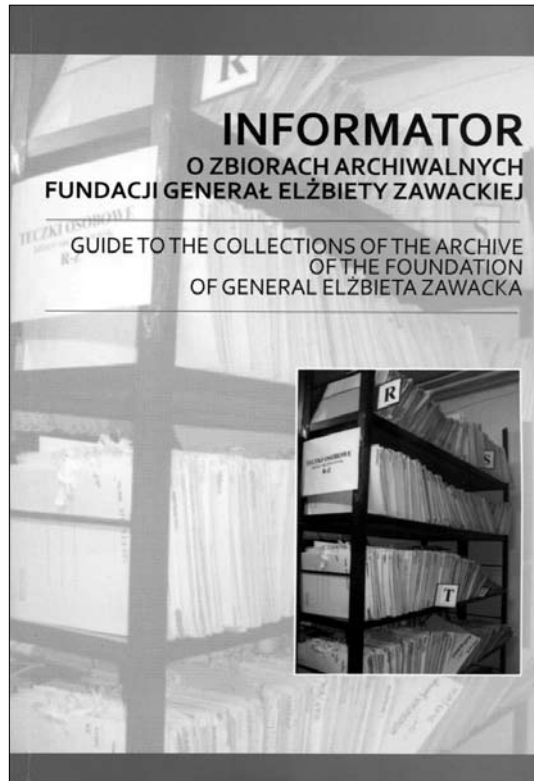

<http://dx.doi.org/10.30747/bfgez.67.2017.07>

Z BIBLIOTEKI FUNDACJI

Informator o zbiorach archiwalnych Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek = Guide to the collections of the archive of the Foundations of General Elżbieta Zawacka: Pomeranian Archives and Museum of the Home Army and Military Service of Polish Women, pod redakcją Katarzyny Minczykowskiej, translated by Agnieszka Chabros, Biblioteka Fundacji „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej”, T. LXIX, Toruń 2017, ss. 350

Nakładem Biblioteki Fundacji, ukazał się aktualny *Informator o zbiorach archiwalnych Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej* (pierwszy informator został wydany w 2000 r.). Zawiera dane o gromadzonych przez Fundację od chwili powstania w 1990 r. materiałach źródłowych do dziejów konspiracji na terenie Pomorskiego Okręgu AK oraz do dziejów wojennej służby kobiet na frontach II wojny światowej. Największą część zbiorów Fundacji to materiały zgromadzone w teczkach osobowych, których zawartością bez przerwy interesują się naukowcy, dziennikarze i rodziny kombatantów II wojny światowej. W *Informatorze* prezentujemy materiały o charakterze aktowym, składające się na zbiory Fundacji. Materiały są podzielone na trzy rozdziały, które odzwierciedlają układ zgromadzonych przez Fundację zbiorów: Archiwum Pomorskie Armii Krajowej

(rozdział pierwszy), Archiwum Wojennej Służby Kobiet (rozdział drugi) oraz Archiwum Wydziału Łączności Zagraniczne KG ZWZ-AK „Zagroda” (rozdział trzeci).

Każdy z rozdziałów zawiera notatki informacyjne, oznaczone kolejnymi cyframi arabskimi, które omawiają krótko materiały gromadzone przez Fundację w ramach poszczególnych zagadnień. Notatki informują czytelnika o zawartości zbiorów oraz ich proveniencji. W przypadku zbiorów szczególnie cennych zamieszczono także wykazy pojedynczych jednostek archiwalnych. Wykazy te zawierają najczęściej następujące dane: liczba porządkowa, tytuł i treść jednostki oraz numer inwentarzowy czy sygnatury. Ze względu na wciąż narastający charakter zbiorów wykazy nie ujmują dat krańcowy (z wyjątkiem wykazu Akt Okręgu Pomorskiego AK).

W rozdziale pierwszym w sześciu kolejnych notatkach informacyjnych omówiono materiały dotyczące konspiracji pomorskiej w latach 1939–1945. Notatki te odnoszą się zarówno do materiałów opracowanych, jak i nieopracowanych, i zawierają informacje na temat zawartości danego zespołu czy też zbioru materiałów dotyczących konspiracji pomorskiej. Najważniejsza część rozdziału to wykazy teczek osobowych konspiratorów pomorskich, których akta wchodzi w skład zbiorów Fundacji.

W rozdziale drugim omówiono w czterech kolejnych notkach informacyjnych materiały, jakie gromadzi Fundacja na temat wojennej służby kobiet. Między innymi opisano tu materiały dotyczące Organizacji Przystosowania Wojskowego Kobiet (PWK), przedstawiając ich proveniencję i ogólną zawartość, oraz scharakteryzowano zbiór teczek osobowych kobiet-żołnierzy z lat 1939–1945, dołączając ich wykaz.

Rozdział trzeci poświęcony został zbiorom dotyczącym Wydziału Łączności Zagranicznej KG ZWZ-AK „Zagroda”. Tu również omówiono zgromadzone przez Fundację materiały i podano wykazy teczek osobowych.

Informator został zaopatrzony w indeks osób oraz w wykaz skrótów, a jego uzupełnieniem jest *Katalog muzealiów ze zbiorów Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek*. Oba wydawnictwa zostały sfinansowane w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki w latach 2012–2017 (umowa nr 0052/NPRH2/H11/81/2012).

Informator to bezcenna pomoc dla wszystkich zainteresowanych i chcących skorzystać ze zbiorów Fundacji. Dodatkową zaletą jest dwujęzyczność publikacji, teksty omawiające materiały są w wersji polskiej i angielskiej oraz bezpłatna dostępność za pomocą stron: www.zawacka.pl, www.kpbc.umk.pl.

* * *

Anna Mikulska, Joanna Mikulska, *Katalog muzealiów ze zbiorów Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek = Catalogue of the collections of the Foundation of General Elżbieta Zawacka The Pomeranian Archive and Museum of the Home Army and the Military Service of Polish Women*, pod redakcją Katarzyny Minczykowskiej, translated by Agnieszka Chabros, Biblioteka Fundacji „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej”, T. LXX, Toruń 2017, ss. 260

Katalog muzealiów jest uzupełnieniem *Informatora o zbiorach archiwalnych Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek*. Oprócz opisanych w *Informatorze* materiałów aktowych Fundacja posiada także zbiór dokumentacji nieaktowej, podzielonej na: zbiory fotograficzne, mikrofilmy, muzealia oraz zbiory biblioteczne. Zbiorom muzealiów poświęcony jest katalog. Znaczącą część muzealiów przekazała do Fundacji jej twórczyni gen. Elżbieta Zawacka. Dzięki darom osób prywatnych zbiory powiększają się z każdym rokiem. Pamiątki przekazywali i przekazują Fundacji byli żołnierze AK, często kombatantki współpracujące z Elżbietą Zawacką, kombatanci i ich rodziny, a także współpracujące z Fundacją osoby zajmujące się historią zawodowo lub amatorsko. Darczyńcy mieszkają w Polsce jak i poza jej granicami.

Muzealia pochodzą od kobiet, które walczyły w AK, a także w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie oraz

w I i II Armii Wojska Polskiego – w myśl idei Elżbiety Zawackiej, że należy łączyć środowiska kombatanckie i gromadzić materiały, dokumentujące wojenną służbę wszystkich Polek.

Muzealia w katalogu mają często dużą wartość emocjonalną, często wiążą się z dramatycznymi momentami z życia ofiarodawców. Są to przez lata przechowywane przez byłych żołnierzy mundury, ordery, czy odznaczenia. Pamiątki te ilustrują walkę Polek w kraju (AK i inne organizacje konspiracyjne), na Wschodzie (I i II Armia WP) oraz na Zachodzie (PSZ). Wśród eksponatów są np. biało-czerwona opaska z Powstania Warszawskiego, szczyryk spod Monte Cassino, klucz, który był skrytka na pocztę, znaczek z literą „P” z obozu Ravensbrück. Wiele muzealiów było eksponowanych na wystawach organizowanych lub współorganizowanych przez Fundację, część z nich znajduje się na wystawie stałej poświęconej Elżbiecie Zawackiej, część też jest w obiegu wypożyczeń międzyinstytucjonalnych na terenie całej Polski lub za granicą.

Katalog powstał dzięki realizacji projektu „Archiwum i Muzeum Pomorskie AK oraz Wojskowej Służby Polek on-line” (umowa nr 0052/NPRH2/H11/81/2012), dofinansowanego przez MNiSW. Składa się z sześciu części podzielonych tematycznie, ale związanych z chronologią dziejów Polski od lat 30-tych XX w. po czasy współczesne. Części te kolejno zatytułowano: Przynależność Wojskowe Kobiety, Armia Krajowa, Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie, Ludowe Wojsko Polskie, Obozy i więzienia, Varia. W katalogu zaprezentowano 472 obiekty. Opis każdego z nich zawiera: nazwę eksponatu, jego datowanie, materiał, z którego powstał, nazwisko darczyńcy i numer inwentarzowy w zbiorach Fundacji. Najstarsze eksponaty pochodzą z lat 30-tych XX w. i dotyczą działalności PWK. Najwięcej obiektów to ordery i odznaczenia. Znaczną część stanowią mundury kobiet, reprezentujących różne formacje wojskowe od 2. Korpusu Polskiego PSK po 2. Brygadę Saperów Ludowego Wojska Polskiego (również repliki mundurów). Jest też wiele pamiątek od uczestników Powstania Warszawskiego, od kobiet walczących w Pomocniczej Wojskowej Służbie Kobiety (PWSK) oraz więzionych w obozach na Syberii, a także od kobiet pozbawionych wolności po 1945 r. w Polsce. Układ obiektów w poszczególnych częściach *Katalogu* narzuca datowanie eksponatów. Te, których nie udało się wydatować, kończą każdą z części i są ułożone alfabetycznie.

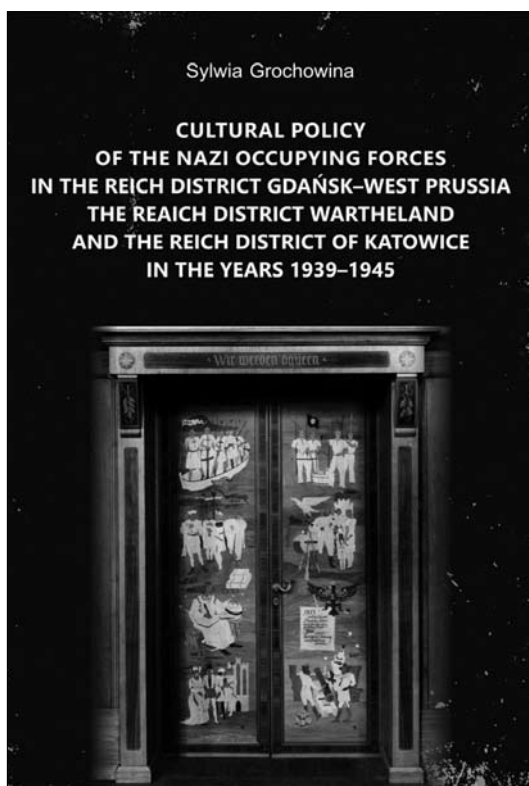
Najlepszą rekomendacją niech będą słowa ze wstępu: „Zgromadzone pamiątki, dokumentujące dzieje Polski, przestają już być zwykłymi przedmiotami. Jako eksponaty zaczynają pełnić funkcję poznawczą i wychowawczą. Obcowanie z przedmiotem – autentycznym świadkiem przeszłości – uczy patriotyzmu w sposób najbardziej atrakcyjny. Najważniejsze jest przecież, aby żyła pamięć o naszych bohaterach. Praw-

dziwa zaś pamięć wyrasta ze świadectwa. Niech zebrane przez FGEZ pamiątki będą spotkaniem z żołnierzami, dla których wolność Ojczyzny była pierwszym życiowym obowiązkiem”.

Katalog jest wydany na papierze kredowym, zawiera kolorowe ilustracje, wszystkie teksty i podpisy pod eksponatami są w wersji polskiej i angielskiej. Zawiera ponadto indeks osobowy i bibliografię selektywną. Jest też dostępny do bezpłatnego pobrania za pomocą stron: www.zawacka.pl oraz www.kpbc.umk.pl.

W 2017 r. nakładem Biblioteki Fundacji ukazała się także anglojęzyczna wersja książki: Sylwia Grochowina, *Polityka kulturalna niemieckich władz okupacyjnych w Okręgu Rzeszy Gdańsk-Prusy Zachodnie, w Okręgu Rzeszy Kraj Warty i w rejencji katowickiej w latach 1939-1945*, Biblioteka Fundacji „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej”, Toruń, 2013, ss. 310 (omówienie Biuletyn FGEZ R. XXVII: 2015, Nr 65) – tytuł angielski: *Cultural policy of the Nazi occupying forces in the Reich District Wartheland and the Reich District of Katowice in the years 1939-1945*.

Książka jest dostępna za darmo, w postaci pliku PDF – do pobrania pod adresem: <http://zawacka.pl/ksiegarnia>

Dorota Kromp